

RÁKÓCZI FERENC ÉS KÍSÉRETE 1717 SZEPTEMBERÉBEN ELHAGYJA FRANCIAORSZÁGOT, ÉS TÖRÖKORSZÁGBA HAJÓZIK

Dangeau márki naplójából

Ez a szegény Rákóczi húsvét előtt elindult török fogságba. Vannak emberek, akik nagy port vernek fel a világban, közelebb ismeretség esetén mégis jelentéktelennek bizonyulnak; erre Rákóczi fejedelem a legjobb példa. Nincs benne több tehetség, sem szellem, mint legutolsó alattvalójában; máskülönben jó s becsületes férfiú, aki itt örökös penitenciát tartott, éppoly szigorút, amilyen őszintét, s akinek életmódja, ha különbözött is valamicskét a kamalduli szerzetesekétől, nem volt kevésbé kemény amazokénál; mert a fejedelem szigorú magányra ítélte önmagát, s ennek megszakítására csakis társadalmi kötelezettségei bírhatták. Társaságban egyébként egyszerűen és tapintatosan viselkedett, soha nem feszélyezve másokat, egyszóval úgy, mint aki otthonosan érzi ugyan magát ott, ahol éppen van, de egy pillanatra sem feledí, hogy csak szükségből van ott, bár senki mást nem kíván erre emlékeztetni. Penitenciáját bőkezű alamizsnaosztással és jótéteményekkel tetézte. Személyzete körében és háza táján nagy rendet tartott, s mindig a nagyon nagy úr méltóságával. Teljességgel érthetetlen, hogy e férfi, aki sok vihar után végre csöndes révbe ért, megint a hullámok kényére bízta magát; és hogy akadtak kitűnő elmék, akik arra biztatták, amikor jóhiszeműen tanácsukért folyamodott, hogy vágjon neki e veszedelmes útnak; de még ezerszer érthetlenebb, hogyan tudta haláláig megőrizni isteni életmódját a törökök közt, tékozló pompában, amit nem mellőzhetett. Mielőtt hajóra szállt volna, már híre jött a törökök vereségének¹, mégis folytatta útját. Drinápolyban és Konstantinápolyban nagy tisztességgel fogadták, és rangjához méltóan bántak vele, de a körülmények változása miatt hasznosat már nem cselekedhetett; itt csupán rövid ideig maradt, majd a Fekete-tenger partjára költözött; Konstantinápolytól tizenöt-hús mérföldre, egy szép kastélyban élt, amelyet a szultán pompásan bebúto-

roztatott, nagyszámú kísérete körében, vadászat és imádság közt osztva meg idejét. Néhány évvel később a Porta és a császár közt létrejött egyezmény folytán el kellett hagynia ezt a helyet, amelynek közelsége nyugtalanította Bécset; ekkor az Archipelagosz egyik legkellemesebb szigetére küldték², ahol ugyanolyan fényűzésben és ugyanolyan jámboran élt, mint a Fekete-tenger partján, és ahol néhány évvel később elhalálozott. Nagy ritkán írt egy-egy levelet Toulouse gróf úrnak, Tessé marsallnak, Villeroy marsallnak, Dangeau-nénak és más itteni barátainak; e levelek tanúsítják, hogy bár szívesebben maradt volna Franciaországban, mégsem elégedetlenkedett sorsával, és mindvégig megőrizte a Gondviselésbe vetett bizalmát.

SZÁVAI Nándor fordítása

JEGYZETEK

- ¹ A törökök 1717. augusztus 18-án elvesztették Nándorfehérvárt, s 1718-ban békét kötöttek.
- ² Ezt Dangeau rosszul tudta, 1720-tól Rákóczi Rodostóban élt. Archipelagosz egyébként az Égei-tengerben levő szigetvilág görög neve.